

Eirik Sivertsen

Seminar i Alta 12.–13. februar 2015

Takk for invitasjonen til å delta på dette seminaret i Alta og til å snakke om urfolkenes rolle i det arktiske samarbeidet. Jeg vil innledningsvis si litt om det arktiske parlamentarikersamarbeidet og Arktisk råd generelt, før jeg kommer inn på urfolkenes rolle spesielt.

Som leder av Stortingets arktiske delegasjon denne stortingsperioden og nestleder i forrige periode har jeg fått god anledning til å bli kjent med det arktiske samarbeidet. Delegationen har 6 medlemmer og 6 varamedlemmer. Som delegasjonsleder representerer jeg Stortinget i Den arktiske parlamentarikerkomiteen hvor folkevalgte fra de 8 arktiske landene og Europaparlamentet deltar. Jeg er valgt som leder for denne komiteen frem til høsten 2016.

Det arktiske parlamentarikersamarbeidets forhold til Arktisk råd kan sammenliknes med Nordisk råds rolle i forhold til Nordisk ministerråd. Fra parlamentarikersiden kommer vi med gode forslag til hva vi mener regjeringssiden bør ta seg til. Dette skjer i form av en slutterklæring fra den arktiske parlamentarikerkonferansen, en konferanse som finner sted hvert annet år. I perioden mellom konferansene møtes Den arktiske parlamentarikerkomiteen 3-4 ganger i året. En viktig oppgave for komiteen er å ha en dialog med regjeringssiden i de arktiske landene og særlig formannskapslandet i Arktisk råd.

Det arktiske samarbeidet blir gjerne omtalt i positive vendinger, av både de som er med og de som står utenfor og observerer. Som leder av Stortingets delegasjon til det arktiske samarbeidet og som leder av Den arktiske

parlamentarikerkomiteen, er jeg også av samme oppfatning. Det arktiske samarbeidet er spennende å delta i.

Hva er det som gjør det arktiske samarbeidet så spennende å være med i, og hvorfor blir det gjerne omtalt som en suksess?

Det er selvsagt flere grunner til dette: Den store interessen skyldes blant annet noen av deltakerne er store og mektige land som USA og Russland. Et annet forhold er at klimaendringene er i ferd med å forandre fullstendig hvordan regionen ser ut. Isen smelter og gjør områder tilgjengelig for ny aktivitet. Området er rikt på naturressurser noe som gir økonomiske muligheter. Nye transportruter gjennom Den nordlige sjørute og etter hvert over Polhavet åpner for en revolusjon i transporten til sjøs. Dette har ført til større politisk oppmerksomhet for Arktis, både internt i de arktiske landene og i land som ligger langt borte fra Arktis.

Samtidig som det har disse mulighetene er blitt synlige for flere og flere, har Arktisk råd utviklet seg. Her mener jeg noe av nøkkelen til suksessen ligger. Fra opprinnelig å være et miljøsamarbeid, har det nå blitt et organ som både tar opp i seg stadig nye områder.

Fra parlamentarikersiden har vi alltid vært opptatt av den menneskelige dimensjonen i samarbeidet. Og for meg er det åpenbart at hensynet til de menneskene som faktisk bor i regionen er det viktigste og det mest spennende. Min partikollega og tidligere leder av Den arktiske parlamentarikerkomiteen Hill Marta Solberg, fremhevet alltid at vi ikke må stille oss i en slik situasjon at vi vet alt om isbjørnens levevilkår i Arktis men ingenting om menneskenes.

Det siste er at Canada i sin formannskapsperiode for Arktisk råd i fjor fikk etablert «Arctic Economic Council» eller Arktisk økonomisk råd, som fremover

skal drives av representanter for næringsliv som opererer i Arktis. Arktisk økonomisk råd skal blant annet være en sparringspartner for Arktisk råd når det gjelder den økonomiske utviklingen i nord.

Jeg mener at en viktig årsak til at Arktisk råd har klart å ta opp i seg stadig nye områder, er måten rådet er organisert på. Allerede ved oppstarten i 1996 ble representanter for de arktiske urfolkene inkludert som «permanent participants» eller faste deltakere. Dette innebærer at de sitter ved samme bord som statenes representanter når diskusjonen pågår og vedtak fattes, både på ministermøter og i andre sammenhenger. Urfolkrepresentantene har de samme rettighetene som representantene for statene, men har ikke stemmerett. Her bør vi også ha med oss at Arktisk råd er også et konsensusorgan, noe som innebærer at man må arbeide seg frem til enighet.

Representantene for de 6 urfolksorganisasjonene, som inkluderer Samerådet, er anerkjent som en viktig årsak til suksessen til det arktiske samarbeidet. Vi parlamentarikere har hatt en viktig alliert i arbeidet med å fremheve den menneskelige dimensjonen. De har også bidratt sterkt til at man har klart å sette de riktige sakene på dagsordenen for samarbeidet. Det at man har folk som direkte føler utviklingen på kroppen, er viktig når man skal identifisere de riktige samarbeidsområdene.

I det arktiske parlamentarikersamarbeidet er det Samisk Parlamentarisk Råd som har representert samiske interesser på møtene. De andre urfolksorganisasjonene deltar gjerne når møtet finner sted hvor de hører hjemme. F.eks. deltar RAIPON på møter som er i Russland. På de arktiske parlamentarikerkonferansene deltar flere.

De vitenskaplige miljøene utgjør også en veldig viktig partner i det arktiske samarbeidet. I arbeidsgruppene under Arktisk råd, hvor mye av grunnlaget for

beslutningene som fattes høyere opp i systemet blir lagt, finner vi verdensledende vitenskapelige miljøer. Det gjelder innenfor områder som biodiversitet, klimaforandringer, havmiljø eller helse. I denne sammenhengen vil jeg her fremheve hvordan man i det arktiske har klart å inkludere den tradisjonelle kunnskapen som urfolkene har, med tradisjonell vestlig vitenskap. Det er også fremhevet som et viktig område for ytterligere utvikling i parlamentarikerkomiteens slutterklæring fra Whitehorse i september 2014.

Representanter fra akademia og urfolkene har sammen laget rapporter som har dannet grunnlag for viktige avgjørelse i det arktiske samarbeidet. Banebrytende i så måte var Arctic Climate Impact Assessment, ACIA - rapporten fra 2004. Et av de nyere eksemplene er Arctic Biodiversity Assessment fra 2013. Urfolksdeltakelsen er også viktig for å formidle resultatene av det man kommet frem til i rapportene, gir dem større tyngde og troverdighet.

Oppsummert så langt kan vi si at urfolkenes deltakelse i det arktiske samarbeidet er viktig for å identifisere de riktige samarbeidsområdene, fatte de riktige beslutningene og legitimere de avgjørelsene som blir fattet.

I tillegg er denne måten å organisere et internasjonalt mellomstatlig samarbeid en nyvinning som skaper oppmerksomhet over hele verden. Jeg er ikke kjent med at andre lignende internasjonale samarbeid har tatt med urfolk på den samme måten.

En utfordring med suksessen til det arktiske samarbeidet er at kapasiteten til urfolkrepresentantene blir strukket langt. Det økende antall saker og flere saksfelt gjør at antallet møter bare øker, noe som setter de finansielle og menneskelige kapasitetene på prøve. Fra parlamentarikersiden har vi vært klare på at urfolkrepresentantene i det arktiske samarbeidet må få tilstrekkelig

med finansielle og menneskelige ressurser slik at de fremdeles kan delta i alle deler av samarbeidet de finner relevant.

Kjære alle sammen,

Det er en grunnleggende rettighet å bli hørt i saker som angår din egen fremtid. Derfor har urfolkene i nord en rett til å delta i et samarbeid som angår deres hjemtrakter. Jeg er også av den oppfatning av at andre enn urfolkene i nord må bli hørt når vi skal forme fremtidens Arktis. Menneskene som bor i nord, uavhengig om man er same, nordmann eller russer, skal ha innflytelse over beslutningene som treffes om utviklingen i nord.

Samtidig er det viktig at vi i nord ikke gjør nordområdene utelukkende til en Nord-Norge sak. Nordområdene er et nasjonalt anliggende hvor vi trenger både et Storting og en regjering som hevder våre interesser og synspunkter, nasjonalt og internasjonalt. Samtidig er jeg ikke i tvil om at mange av de erfaringene og den kunnskapen vi har her nord om å leve og drive næring under til tider ganske røffe forhold, vil være avgjørende for å utvikle ny teknologi og nye verktøy for en fortsatt bærekraftig utvikling i Arktis.

Med dette mener jeg ikke at andre organisasjoner skal inn på urfolkens nivå som faste deltakere i det arktiske samarbeidet. Det handler mer om hvordan vi nasjonalt utformer politikken for Arktis og hvordan internasjonale posisjoner blir formet. I nordområdepolitikken møtes innenriks- og utenrikspolitikken

Hva så med samene i de nordiske samarbeidet? Det er lett å starte med det åpenbare; samene er et nordisk folk som lever på tvers av våre landegrenser i

nord. Dette legger et særlig ansvar på de nasjonale myndighetene i disse landene. Jeg er glad for at vi i Norge har ratifisert ILO-konvensjon 169 for styrke rettsgrunnlaget for samisk deltakelse i samfunnet og rettighetene som et urfolk. Arbeidet med en nordisk samekonvensjon er viktig for å i størst mulig grad ha felles rettsprinsipper, harmonisert lovverk og bedre samarbeidet på tvers av landegrensene mellom Norge, Sverige og Finland. Arbeidet med en nordisk samekonvensjon har klar overføringsverdi til arbeidet i Nordisk råd med å fjerne grensehindringer. At man fra samisk side har mye å bidra med på nordisk nivå er etter min mening selvsagt. Her bør og kan Samisk Parlamentarisk Råd har en naturlig rolle, også for å bedre samarbeidet og koordineringen av samiske posisjoner på tvers av landegrensene. Jeg er kjent med at det er tatt et initiativ overfor Nordisk råd for å få mer formalisert rolle. Hvordan man da til slutt ønsker å formalisere dette samarbeidet må jeg overlate til mine gode kolleger i Nordisk råd.

Jeg vil likevel peke på at alle landene i Nordisk råd er medlemmer av Arktisk råd. De burde derfor være godt kjent med de fordelene og den dynamikken «permanent participants» kan tilføre. Jeg håper derfor mine kolleger i Nordisk råd kan la seg inspirere av de erfaringene vi har det arktiske samarbeidet, og finner løsninger som passer i den nordiske sammenhengen.

For å bidra til inspirasjonen, må jeg gå til litteraturens verden. Det er et dikt som er skrevet av Rolf Jacobsen som heter «nord». Det er kjent for de fleste nordmenn. Etter min mening så har det diktet også noe av stemningen og perspektivet til den samiske nasjonalsangen. Så la meg avsluttet med «Nord».

Se oftere mot nord.

Gå mot vinden, du får rødere kinn.

Finn den ulendte stien. Hold den.

Den er kortere.

Nord er best.

Vinterens flammevirvel, sommernattens mirakel

Gå mot vinden, klyv berg.

Se mot nord.

Oftere

Det er langt dette landet.

Det meste er nord

Takk for oppmerksomheten.